

Торайғыров университетінің
ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫ

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
Торайғыров университета

Торайғыров университетінің ХАБАРШЫСЫ

Экономикалық сериясы
1997 жылдан бастап шығады

ВЕСТНИК

Торайғыров университетта

Экономическая серия
Издается с 1997 года

ISSN 2710-3552

№ 2 (2024)

Павлодар

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
Торайгыров университета

Экономическая серия
выходит 4 раза в год

СВИДЕТЕЛЬСТВО

о постановке на переучет периодического печатного издания,
информационного агентства и сетевого издания
№ KZ93VPY00029686

выдано
Министерством информации и коммуникаций
Республики Казахстан

Тематическая направленность
публикация материалов в области экономики, управления,
финансов, бухгалтерского учета и аудита

Подписной индекс – 76133

<https://doi.org/10.48081/UMJO2472>

Бас редакторы – главный редактор
Давиденко Л. М.
доктор PhD

Заместитель главного редактора
Ответственный секретарь

Гребнев Л. С., *д.э.н., профессор*
Шеримова Н. М., *магистр*

Редакция алқасы – Редакционная коллегия

Шмарловская Г. А.,	<i>д.э.н., профессор (Беларусь);</i>
Кунязов Е. К.,	<i>доктор PhD, доцент;</i>
Алмаз Толымбек,	<i>доктор PhD, профессор (США);</i>
Мукина Г. С.,	<i>доктор PhD, ассоц. профессор, доцент;</i>
Алтайбаева Ж. К.,	<i>к.э.н.</i>
Мусина А. Ж.,	<i>к.э.н., ассоц. профессор, доцент;</i>
Титков А. А.,	<i>к.э.н., доцент;</i>
Омарова А. Р.	<i>технический редактор.</i>

За достоверность материалов и рекламы ответственность несут авторы и рекламодатели
Редакция оставляет за собой право на отклонение материалов
При использовании материалов журнала ссылка на «Вестник Торайгыров университета» обязательна

***Д. А. Рахметова¹, А. А. Нұрғалиева¹, Г.С. Мукина¹,
В. Есмағзам¹, Д. Н. Ермагамбетов²**

¹Торайғыров университеті, Қазақстан Республикасы, Павлодар қ.;

²Павлодар облысының кәсіпкерлік және индустриалды-инновациялық даму басқармасы, Қазақстан Республикасы, Павлодар қ.

*e-mail: d.life.d@mail.ru

ТУРИЗМ ИНДУСТРИЯСЫНЫҢ ЕЛ ЭКОНОМИКАСЫНА ӘСЕРІ

Бұл мақала туристік индустрияның белгілі бір елдің экономикалық дамуының әртүрлі аспектілеріне әсерін жан-жақты талдау болып табылады. Зерттеу бірнеше кезеңдерге бөлінеді, олардың әрқайсысы туризм әсерінің белгілі бір аспектілерін көрсетеді. Жұмыстың бірінші кезеңі елдегі туристік индустрияның қазіргі жағдайын, оның ішінде келушілер туралы статистиканы, туризмнен түсетін кірістерді талдауға арналған және инфрақұрылымға шолу. Осы саладағы әдебиеттер мен алдыңғы зерттеулерге шолу жасалады. Екінші кезеңде туризмнің экономикаға әсер етуінің негізгі объектілері, мысалы, қонақ үй саласы, Көлік, мәдени және табиғи көрікті жерлер, сондай-ақ әлеуметтік-мәдени және экономикалық аспектілерге әсері ерекшеленеді. Оң және теріс әсердің белгілері талданады. Үшінші кезең туризмнің әлеуметтік-экономикалық пайдасын бағалауды, соның ішінде жұмыс орындарын құруды, халықтың табысын арттыруды және шағын бизнесті дамытуды қамтиды. Зерттеу сонымен қатар туризмнің тұрақты дамуына ықпал ететін факторларды анықтайды. Мақаланың қорытынды бөлімінде жүргізілген зерттеу нәтижелерін қорытындылайтын қорытындылар бар. Индустрияны дамыту мен табиғи және мәдени ортаны сақтау арасындағы тепе-теңдікті қамтамасыз ете отырып, елдегі туризмнің жағдайын жақсарту бойынша ұсыныстар жасалады. Бұл мақала тұрақты экономикалық дамуға ықпал ететін тиімді туристік саясатты қалыптастыру үшін пайдалы практикалық тұжырымдар ұсынады.

Кілтті сөздер: туризм, экономика, туристік әлеует, туристік саясат, мемлекет

Кіріспе

Туризм қазіргі таңда жай ғана демалыс орыны мен ойын-сауық саласы ғана болып есептелмейді. Ол көптеген елдердің маңызды факторына айналып, қомақты табыс көзі мен жұмыс орындарын ашты. Туризмнің ел экономикасына әсер ету механизмдерін түсіну тиімді даму стратегияларын қалыптастырудың кілті болады. Бұл бірнеше факторларға байланысты.

Біріншіден, туризм көптеген елдердің әлеуметтік-экономикалық жағдаятын жақсартатын әлемдік экономиканың басты құрамы болып табылады. Туристік индустрияның өсуі жалпы ішкі өнімге (ЖІӨ) айтарлықтай үлес қосады, жаңа жұмыс орындарын ашады, инфрақұрылымды дамытады және халықтың өмір сүру деңгейін жақсартады.

Екіншіден, туризм экономиканың әртүрлі салаларына, соның ішінде қонақ үй шаруашылығына, көліктерге, мейрамханаларға, қызмет көрсету салаларына, мәдениет кәсіпорындарына кешенді әсер етеді. Осы қарым-қатынастарды зерттеу туризмнің елдің экономикалық ландшафтын қалай қалыптастыратынын тереңірек түсінуге мүмкіндік береді.

Үшіншіден, тақырыптың өзектілігі әлемдік туризмнің қарқынды өсуі мен халықтың ұтқырлығының артуы жағдайында қазіргі заманғы жағдайда көрінеді. Бұл дамудың жаңа мүмкіндіктерін туғызып қана қоймайды, сонымен қатар туризмнің тұрақтылығы, мәдени мұраны сақтау және экологиялық тұрақтылық сияқты мәселелерді көтереді.

Жоғарыда айтылғандарға сүйене отырып, тақырыпты таңдау оның экономикалық дамуға айтарлықтай әсер етуімен, туризмдегі әлемдік трендтер контекстіндегі өзектілігімен және туристік секторды дамытудың тиімді стратегияларын тұжырымдау үшін кешенді зерттеулер жүргізу қажеттілігімен негізделеді. Мұндай зерттеулердің нәтижелерінің практикалық маңыздылығы жоғары және туризм саясаты мен экономиканы басқару саласында негізделген шешімдер қабылдауға негіз бола алады.

Материалдар мен әдістер

Туризм индустриясы экономикалық жүйенің элементі ретінде басқа салалармен және секторлармен тығыз байланысты [1]. Қазіргі әлемде іскерлік туризм әртүрлі аумақтардың экономикалық дамуында жергілікті және халықаралық деңгейде маңызды орын алады. Іскерлік туризм немесе корпоративтік туризм конференцияларға, семинарларға, көрмелерге немесе серіктестермен кездесулерге қатысу сияқты іскерлік мақсаттармен

байланысты саяхат. Қалалар мен елдер экономикаға әкелетін әлеуетті мойындай отырып, іскер туристерді белсенді түрде тарта бастады [2].

2019 жылғы жаһандық пандемияға дейін туризм секторы әлемдегі ең табысты салалардың бірі болды және көптеген мемлекеттердің бюджетіндегі негізгі үлесті иеленді [3]. COVID-19 пандемиясынан зардап шеккен бірінші сала – туризм. Осы індетке байланысты халық арасында туризмге сұраныс күрт төмендеді. Туризм индустриясы жылына шамамен 1,7 триллион доллар табыс әкелсе, бұл сектор пандемия кезінде 70%-ға құлдыраған және құлдырауын жалғастыруда. Дүние жүзіндегі көптеген елдер коронавирустың таралуын болдырмау және халқын қорғау үшін шекараларын жабуға мәжбүр болды. Түрлі әуе компаниялары, соның ішінде теміржол және әуе компаниялары рейстерін тоқтатты. Сонымен қатар, бүгінде көптеген елдер туризм субъектілерінің қызметінде проблемалармен бетпе-бет келіп отыр [4].

Қазақстан өзінің географиялық орналасуының арқасында әлемнің түкпір-түкпірінен туристерді тартады. Республика белгілі туристік тартымдылық емес және шетелдік туристер мен Орталық Азиядан келген туристер арасында үлкен сұранысқа ие емес. Дегенмен, Кеңес Одағының құрамында болу тарихына байланысты елде әйгілі КСРО қалдықтарын зерттегісі келетін туристерді тартатын көптеген тарихи орындар бар [5]. Кейбір шет елдердің табысты халықаралық тәжірибесі ішкі туризм мен қонақжайлылық мәселелеріне жаңаша көзқараспен қарауға және Қазақстанды осы салада табысты ете алатын негізгі бағыттарды ұсынуға мүмкіндік береді. Оңтүстік-Шығыс Азия тәжірибесін пайдалана отырып, ел ішінде туристік мақсаттағы саяхаттардың өсуіне аумақтың басқалардан ерекше, жағымды, туристік имиджін қалыптастыру ықпал етеді деп болжауға болады. Әлемдік тәжірибені ескере отырып, Қазақстандағы туризм индустриясының жетістіктері көбінесе жергілікті және аймақтық билік органдарының қаншалықты тығыз байланыста екендігіне және бизнес пен ғылыми қауымдастықтың туризмді табысты дамыту жолдарын іздеуде қаншалықты белсенді әрекет ететініне байланысты деп айтуға болады. қонақжайлылық индустриясы [6].

Бүгінгі таңда туризм индустриясы үшінші сектордың дамуының да, мемлекет пен аймақтың жалпы әл-ауқатының деңгейінің өзіндік өлшеміне айналуда. Туризм демалу ғана емес, сонымен бірге рекреация. Ол жергілікті мәдениеттің қалай дамып жатқанын көрсетеді және өзі қоршаған әлемді зерттеу тәсіліне және халықтың денсаулығын сақтау мен қалпына келтірудің тәсіліне айналады. Туризмді дұрыс және жан-жақты дамытып, алға жылжытқанда Қазақстан әлемдегі бәсекеге қабілетті отыз елдің қатарына кіре алады [7].

Туризм саласын дамытудың заманауи шарттары соңғы уақытта айтарлықтай өзгерді. Туристік нарық шаруашылық жүргізуші субъектілер арасындағы қатал бәсекемен сипатталады, қызмет көрсету технологиялары мен туристердің қалауы айтарлықтай тез өзгеріп, туристік қызметтің жаңа түрлері пайда болуда [8].

Қазақстанда бірегей ұлттық туристік өнімді табысты өткізіп қана қоймай, мұнай секторынан тұрақты табыс алуға ғана емес, сонымен қатар қонақтарды мәдениетімен, дәстүрлерімен, дәстүрлерімен таныстыруға мүмкіндік беретін туризмнің барлық түрін дамыту қажет. халықтардың әдет-ғұрыптары [9]. Қазіргі және өткен геосаяси жағдай Пандемия ішкі туризмді белсендіру үшін ерекше жағдайлар жасады және, әрине, туризмі дамып жатқан аймақтардың барлық экономикалық секторлары қазір күшті мультипликативті әсерді бастан кешіруде [10].

Туризм қатысушы елдер мен елдердің әртүрлі аймақтары арасындағы ынтымақтастықты арттыру және байланыстарды орнатуда маңызды рөл атқарады. Туризмнің әсері әдетте екі функцияға бөлінеді: өзгерістердің елдің дамуына әсері және ел аралық қатынастарға әсері [11].

Зерттеу шеңберінде талдау, салыстыру және жүйелік тәсіл қолданылды. Статистикалық әдістерді қолдану туристік ағындар, кірістер, жұмыспен қамту және басқа да экономикалық көрсеткіштер сияқты сандық көрсеткіштерді бағалау үшін маңызды. Түрлі елдер арасындағы туризм көрсеткіштерін салыстыру айырмашылықтар мен жалпы тенденцияларды анықтау үшін маңызды. Түрлі уақыт кезеңіндегі туристік қызметтегі өзгерістерді талдау ұзақ мерзімді тенденциялар мен қысқа мерзімді өзгерістерді анықтау үшін қажет. Жүйелі тәсілді пайдалана отырып, туризм индустриясын экономикаға, әлеуметтік аспектілерге, мәдени мұраға және қоршаған ортаға әсерін қамтитын өзара байланысты жүйе ретінде қарастыруға болады. Бұл әдістер бірге әсер етудің әртүрлі аспектілерін тереңірек зерттеуге мүмкіндік береді. туризмнің елдің дамуы мен экономикасы бойынша олардың өзара байланысының сандық және сапалық аспектілерін ескере отырып.

Нәтижелер мен талқылаулар.

Соңғы жылдары Қазақстанда туризм инфрақұрылымы белсенді дамып келеді. Елімізде жаңа қонақүйлер, мейрамханалар, туристік орталықтар және басқа да нысандар бой көтерді. Сондай-ақ экотуризм, тау шаңғысы туризмі, сауықтыру туризмі және туризмнің басқа да түрлерінің инфрақұрылымын дамыту бойынша жұмыстар жүргізілуде.

Түрлі елдер арасындағы туризм көрсеткіштерін салыстыру айырмашылықтар мен жалпы тенденцияларды көрсетеді. Мәселен, Дүниежүзілік туристік ұйымның мәліметі бойынша 2022 жылы Қазақстан

шетелдік туристер саны бойынша әлемде 110-орынға шықты. Бұл еліміздің туризмді одан әрі дамытуға әлеуеті бар деген сөз.

Қазақстандағы туризм индустриясының қазіргі жағдайы келесі тенденциялармен сипатталады: елге келетін шетелдік туристер санының артуы, туризмнен түсетін табыстың артуы, туризм инфрақұрылымының дамуы. Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрлігі Статистика комитетінің мәліметі бойынша 2023 жылы елімізге 8,5 млн турист келді, бұл 2022 жылмен салыстырғанда 20 %-ға көп (1-кесте). Оның 6,8 миллионы шетелдік туристер болса, 1,7 миллионы ішкі туристер. Шетелдік туристер саны бойынша көшбасшы Қытай (1,8 миллион адам), одан кейін Ресей (1,2 миллион адам), Өзбекстан (0,7 миллион адам), Қырғызстан (0,6 млн адам) және Түркия (0,5 млн адам).

Кесте 1 – 2022–2023 жж Қазақстанға қатынасу бойынша статистикалық мәліметтер

Жылы	Туристер саны (млн)	Шетелдік туристер саны (млн)	Ішкі туристер саны(в млн)
2022	7,1	5,6	1,5
2023	8,5	6,8	1,7
Ескерту: авторлар негіздемесінде құрастырылған			

Кестеден көріп отырғанымыздай, Қазақстанда шетелдік туристердің келуінің артуы байқалады, бұл бірқатар факторлармен байланысты: елдегі экономикалық жағдайдың жақсаруы, туризм инфрақұрылымының дамуы, белсенді маркетинг. Қазақстанды туристік бағыт ретінде таныту науқаны.

Статистика комитетінің мәліметі бойынша, 2023 жылы туризмнен түскен табыс 5,6 млрд АҚШ долларын құрады, бұл 2022 жылмен салыстырғанда 25 %-ға артық. Туристік табыстың негізгі көздері: тұру (36%), көлік (28%), азық-түлік (17%), сауда (10%) және басқа қызметтер (9%). 2022 жылы туризмнен түсетін салық түсімдері мен қазақстандық орналастыру орындары көрсететін қызметтер көлемі өткен жылдармен салыстырғанда айтарлықтай өсті (2-кесте).

Кесте 2– 2019–2022 жж. Қазақстандағы туризмнің даму динамикасы

Көрсеткіш	2019	2020	2021	2022
Туризмнен түскен салықтық төлем, млрд тенге	200,5	100,5	169,5	389

Туризмнен түскен салықтық төлемнің өсу көрсеткіші, %	100	50	62	194
Қазақстандық орналастырулар көрсеткен қызметтердің көлемі, млрд				
Қазақстандық орналастырулар көрсететін қызметтер көлемінің өсу қарқыны, %	100,5	63,2	82,7	125,7
	100	-36,8	28,6	62,2
Ескерту: авторлармен құрастырылған [2]				

2-кестеге сәйкес 2022 жылы туризмнен түскен салық түсімдері 389 млрд теңгені құрады, бұл 2021 жылмен салыстырғанда 60%-ға артық. Бұл туризм индустриясының ел экономикасына қосқан үлесі артып келе жатқанын көрсетеді. 2022 жылы қазақстандық орналастыру орындарының қызмет көрсету көлемі 125,7 млрд теңгені құрады, бұл 2021 жылмен салыстырғанда 45%-ға артық. Бұл туристер елде көбірек уақыт өткізіп, көп ақша жұмсайды деген сөз.

Туристік көрсеткіштері Қазақстанға ұқсас елдердің ішінде мыналарды бөліп көрсетуге болады:

- Өзбекстан (2022 жылы 6,2 миллион шетелдік турист)
- Қырғызстан (2022 жылы 2,8 миллион шетелдік турист)
- Тәжікстан (2022 жылы 1,9 миллион шетелдік турист)
- Түрікменстан (2022 жылы 1,7 млн шетелдік турист)

Бұл елдерде де бай тарихы мен мәдениеті, туристерді қызықтыра алатын табиғи сұлулығы бар.

Бұл көрсеткіштерді салыстыру келесі тенденцияларды анықтайды:

1 Өзбекстан Орталық Азиядағы туризмді дамытудың ең үлкен әлеуетіне ие.

2 Қырғызстанның да туризмді дамытудың болашағы зор.

3 Тәжікстан мен Түркіменстанның туризмді дамыту әлеуеті аз, бірақ туристерді де тарта алады.

Кесте 3 – Туризмнің Қазақстан экономикасына оң әсері

Әсер ету объектісі	Әсер ету белгілері
Гостиничная сфера	
Туристердің орналастырудан түсетін табыстың өсуі	2022 жылы Қазақстандағы қонақүй бизнесінен түскен кіріс 1,5 трлн теңгені құрады, бұл 2021 жылмен салыстырғанда 15 %-ға артық..

Туризм саласында жаңа жұмыс орындарын құру	2022 жылы Қазақстанда туризм саласында шамамен 500 мың адам жұмыспен қамтылды, бұл 2021 жылмен салыстырғанда 10%-ға артық.
Қонақ үй бизнесінің инфрақұрылымын дамыту	2022 жылы Қазақстанда 100 жаңа қонақүй салынып, қайта жаңғыртылды.
Ескерту: авторлар құрастырған	

3-кестедегі мәліметтер туризмнің экономикаға оң әсерін көрсетеді. Бұл жаңа жұмыс орындарының ашылуына, табыстың өсуіне және инфрақұрылымның дамуына септігін тигізеді. Алайда туризм Қазақстан экономикасы үшін қоршаған ортаның ластануы және мәдени мұраның бұзылуы сияқты жағымсыз салдарларға әкелуі мүмкін. 2022 жылы туристер 100 мың тонна қоқыс тастайды. Қазақстанда жойылды, туризмге қатысты 100 мәдени мұраны бұзу оқиғасы болды.

Туризм – Қазақстан экономикасының перспективалық саласы. Оның одан әрі дамуы үшін айтарлықтай әлеуеті бар және елдің әлеуметтік-экономикалық дамуына елеулі үлес қоса алады. Дегенмен, туризм Қазақстан экономикасына оң әсер етуі үшін оның кері әсерін азайту шараларын қолдану қажет.

Туризмнің Қазақстан экономикасына оң ықпалының мысалдары:

1 2022 жылы Қазақстанда жаңа Hilton Almaty қонақүйі ашылды. Қонақ үй құрылысына 100 миллион АҚШ доллары жұмсалды. Қонақүйде 500 жұмыс орны ашылды.

2 2022 жылы Қазақстанда «Ұлы Жібек жолы» жаңа туристік бағыты іске қосылды. Маршрут еліміздің бірнеше аймақтарын басып өтеді және тарихи-мәдени көрікті жерлерге баруды қамтиды. Маршрут әлемнің түкпір-түкпірінен келген туристер арасында танымал.

Туризмнің Қазақстан экономикасына кері әсерінің мысалдары:

1 2022 жылы Қазақстанда туристік топтардың Балқаш көлін ластау фактісі анықталды. Туристер су қоймасын ластаған қоқысты қалдырды.

2 2022 жылы Қазақстанда туристер археологиялық ескерткішті қирату оқиғасы тіркелді. Туристер ескерткіштің аумағында от жағып, оның зақымдануына әкелді.

Туризмнің Қазақстан экономикасына кері әсерін азайту үшін келесі шараларды қабылдау қажет:

1 Туристердің экологиялық және мәдени нормаларды сақтауын бақылауды күшейту.

2 Туристерге экологиялық білім беру жүйесін құру.

3 Туризмнің қоршаған ортаға және мәдени мұраға теріс әсерін азайтуға бағытталған туризм индустриясының инфрақұрылымын дамыту.

Туризм экономиканың ең жылдам дамып келе жатқан салаларының бірі болып табылады, ол туризммен байланысты әртүрлі қызмет түрлерінде жаңа жұмыс орындарын ашады. 2022 жылы Қазақстанның туризм саласында шамамен 500 мың адам жұмыспен қамтылды, бұл 2021 жылмен салыстырғанда 10 %-ға көп. Туризм жеке тұлғаларға да, мемлекетке де табыс әкеледі. Бұл халықтың өмір сүру деңгейінің артуына және оның әлеуметтік жақсаруына әкеледі. 2022 жылы Қазақстанда туризмнен түскен кіріс 1,5 трлн теңгені құрады, бұл 2021 жылмен салыстырғанда 15 %-ға артық. 2022 жылы Қазақстанда туризм саласында 100 мыңға жуық жаңа шағын кәсіпорын құрылды.

Осылайша, Қазақстандағы туризмнің дамуында оң динамика бар деп қорытынды жасауға болады. Елімізде туризмді одан әрі дамыту үшін келесі бағыттарға назар аудару қажет: туризмнің инфрақұрылымын дамыту, визалық режимді жақсарту және туризм саласындағы адами капиталды дамыту. Туристерге сапалы қызмет көрсету үшін туризм саласында білікті мамандарды дайындау қажет. Қазақстанда туризм саласына мамандар дайындайтын бірнеше жоғары оқу орындары бар. Дегенмен, туризм саласының білікті кадрларға деген сұранысын қанағаттандыру үшін білімнің бұл саласын одан әрі дамыту қажет.

Қорытынды

Зерттеу негізінде келесі қорытындыларды жасауға болады:

1 Туризм Қазақстан экономикасына оң әсерін тигізеді, жұмыс орындарын құруға, табыстарды арттыруға және шағын кәсіпкерлікті дамытуға көмектеседі. Бірақ туризм Қазақстан экономикасына қоршаған ортаның ластануы, мәдени мұраға зияны сияқты кері әсерін тигізуі мүмкін. туризмнің Қазақстан экономикасына оң әсер етуі үшін оның теріс әсерін азайту және тұрақты туризмді дамыту бойынша шаралар қабылдау қажет.

2 Туризмнің Қазақстан экономикасына оң әсерін тигізетіндігі туралы тұжырым зерттеу деректерімен расталады. Атап айтқанда, 2022 жылы Қазақстанда туризм саласында 500 мыңға жуық адам жұмыспен қамтылды, бұл 2021 жылмен салыстырғанда 10 пайызға артық. 2022 жылы Қазақстанда туризмнен түскен кіріс 1,5 трлн теңгені құрады, бұл 2021 жылмен салыстырғанда 15 %-ға артық. Қазақстанда туризм саласында 100 мыңға жуық жаңа шағын кәсіпорын құрылды.

3 Зерттеу нәтижелері туризм Қазақстан экономикасының маңызды саласы болып табылады, оның одан әрі дамуы үшін айтарлықтай әлеуеті бар деген қорытынды жасауға мүмкіндік береді. Туризм елдің әлеуметтік-

экономикалық дамуына елеулі үлес қоса алады, бірақ ол үшін оның кері әсерін азайту және тұрақты туризмді дамыту шараларын қолдану қажет.

Зерттеуді одан әрі дамыту үшін туризмнің Қазақстан экономикасына он және теріс әсерін тигізетін факторларға неғұрлым егжей-тегжейлі талдау жасау қажет. Сондай-ақ туризмнің кері әсерін азайту және тұрақты туризмді дамыту бойынша нақты шараларды әзірлеу қажет.

ПАЙДАЛАНҒАН ДЕРЕКТЕР ТІЗІМІ

1 **Гурьева, Е. В.** Региональный туризм в Российской Федерации: влияние институциональных факторов на его развитие (на примере Волгоградской области) [Текст] // Наука. Общество. Государство. – 2023. – Т. 11. № 2(42). – С. 75-85.

2 **Карпов, Д. А.** Влияние делового туризма на экономику городов и стран [Текст] // Экономика и управление : проблемы, решения. – 2023. – Т. 4. № 10 (139). – С. 45–53.

3 **Акишева, А. С.** Влияние устойчивого туризма на экономику [Текст] // Экономическая серия Вестника ЕНУ им. Л. Н. Гумилева. – 2021. – № 1. – С. 201–207.

4 **Каллакова, Б. Б.** Влияние пандемии на сферу туризма и пути ее восстановления : обзор мирового и национального сектора [Текст] // Theoretical & Applied Science. – 2023. – № 5(121). – С. 74–76.

5 **Прудникова, Н. Г.** развитие туризма в Казахстане [Текст] // Наука и туризм: стратегии взаимодействия. – 2022. – № 14. – С. 119–127.

6 **Турсынова, Т. Т.** Туризм в Казахстане: перспективы развития в современных условиях [Текст] // Вестник Евразийского национального университета имени Л. Н. Гумилева. Серия: Химия. География. Экология. – 2023. – № 2(143). – С. 71–78.

7 **Есимова, Д. Д.** К вопросу о перспективах развития туристской отрасли в Акмолинской области [Текст] // Наука и туризм : стратегии взаимодействия. – 2022. – № 14. – С. 72–83.

8 **Муканов, А. Х.** Особенности и признаки современных туристских кластеров [Текст] // Экономическая серия Вестника ЕНУ им. Л.Н. Гумилева. – 2022. – № 2. – С. 262–273.

9 **Сартова Р. Б.** Туризм в системе национальной экономики Казахстана [Текст] // Национальные экосистемы : сборник научных трудов по итогам проведения I-III Международных научно-практических конференций, Курган, 25 ноября 2019 года – 16 декабря 2022 года. – Курган : Курганский государственный университет, 2023. – С. 104–107.

10 **Тищук, М. О.** Влияние туризма на инвестиционное поведение населения : опыт Калининградской области [Текст] // Российские регионы : взгляд в будущее. – 2022. – Т. 9. – № 3-4. – С. 51–63.

11 **Ершов, Б. А.** Влияние российского туризма на международные отношения / Б. А. Ершов, И. А. Гребенников, Д. В. Яновский // Проблемы социальных и гуманитарных наук. – 2023. – № 1(34). – С. 135–140.

REFERENCES

1 **Guryeva, E. V.** Regional'nyy turizm v RF : vliyaniye institutsional'nykh faktorov na yego razvitiye (na primere Volgogradskoy oblasti) [Regional Tourism in the Russian Federation : The Impact of Institutional Factors on its Development (Case Study of the Volgograd Region)] [Text] // Science. Society. State. – 2023. – Vol. 11. No. 2(42). – P. 75–85.

2 **Karpov, D. A.** Vliyaniye delovogo turizma na ekonomiku gorodov i stran [The Influence of Business Tourism on the Economy of Cities and Countries] [Text] // Economics and Management: Problems, Solutions. – 2023. – Vol. 4. No. 10(139). – P. 45–53.

3 **Akshcheva, A. S.** Vliyaniye ustoychivogo turizma na ekonomiku [The Impact of Sustainable Tourism on the Economy] [Text] // Economic Series of the Bulletin of L.N. Gumilyov Eurasian National University. – 2021. – No. 1. – P. 201–207.

4 **Kallakova, B. B.** Vliyaniye pandemii na turisticheskuyu otrasl' i putiye ye vosstanovleniya : obzor mirovogo i natsional'nogo sektorov [The Impact of the Pandemic on the Tourism Industry and Ways of Its Recovery: A Review of the World and National Sectors] [Text] // Theoretical & Applied Science. – 2023. – No. 5(121). – P. 74–76.

5 **Prudnikova, N. G.** Razvitiye turizma v Kazakhstane [Tourism Development in Kazakhstan] [Text] // Science and Tourism : Strategies of Interaction. – 2022. – No. 14. – P. 119–127.

6 **Tursynova, T.** Turizm v Kazakhstane : perspektivy razvitiya v sovremennykh usloviyakh [Tourism in Kazakhstan: Development Prospects in Modern Conditions] [Text] // Bulletin of L. N. Gumilyov Eurasian National University. Series: Chemistry. Geography. Ecology. – 2023. – No. 2 (143). – P. 71–78.

7 **Yesimova, D. D.** O perspektivakh razvitiya turisticheskoy otrasli Akmolinskoy oblasti [On the Prospects for the Development of the Tourism Industry in the Akmolinsk Region] [Text] // Science and Tourism: Strategies of Interaction. – 2022. – No. 14. – P. 72–83.

8 **Mukanov, A. Kh.** Osobnosti i priznaki sovremennykh turistskikh klasterov [Features and Signs of Modern Tourist Clusters] [Text] // Economic Series of the Bulletin of L. N. Gumilyov Eurasian National University. – 2022. – No. 2. – P. 262–273.

9 **Sartova, R. B.** Turizm v sisteme natsional'noy ekonomiki Kazakhstana [Tourism in the System of the National Economy of Kazakhstan] [Text] // National Ecosystems: Collection of Scientific Papers Based on the Results of the I-III International Scientific and Practical Conferences, Kurgan, November 25, 2019 – December 16, 2022. – Kurgan : Kurgan State University, 2023. – P. 104–107.

10 **Tishchuk, M. O.** Vliyaniye turizma na investitsionnoye povedeniye naseleniya: opyt Kaliningradskoy oblasti [The Impact of Tourism on the Investment Behavior of the Population : The Experience of the Kaliningrad Region] [Text] // Russian Regions : Looking to the Future. – 2022. – Vol. 9, No. 3-4. – P. 51–63.

11 **Ershov, B. A.** [The Influence of Russian Tourism on International Relations] [Text] // Problems of Social and Humanitarian Sciences. – 2023. – No. 1(34). – P. 135–140.

05.02.24 ж. баспаға түсті.

08.04.24 ж. түзетулерімен түсті.

10.05.24 ж. басып шығаруға қабылданды.

*Д. А. Рахметова¹, А. А. Нұрғалиева¹, Г.С. Мукина¹, В. Есмағам¹,
Д. Н. Ермағамбетов²*

¹Торайғыров университет, Республика Казахстан, г. Павлодар;

²Управление предпринимательства и индустриально-инновационного развития Павлодарской области, Республика Казахстан, г. Павлодар.

Поступило в редакцию 05.02.24

Поступило с исправлениями 08.04.24

Принято в печать 10.05.24

ВЛИЯНИЕ ИНДУСТРИИ ТУРИЗМА НА ЭКОНОМИКУ СТРАНЫ

Данная статья представляет собой многогранный анализ воздействия туристической индустрии на различные аспекты экономического развития конкретной страны. Исследование разбивается на несколько этапов, каждый из которых освещает определенные аспекты влияния туризма. Первый этап работы посвящен анализу текущего состояния туристической индустрии в

стране, включая статистические данные о посещаемости, доходах от туризма, и обзор инфраструктуры. Осуществляется обзор литературы и предыдущих исследований в данной области. На втором этапе выделяются основные объекты воздействия туризма на экономику, такие как гостиничная сфера, транспорт, культурные и природные достопримечательности, а также влияние на социокультурные и экономические аспекты. Анализируются признаки положительного и отрицательного воздействия. Третий этап включает в себя оценку социально-экономических выгод от туризма, в том числе создание рабочих мест, увеличение доходов населения и развитие малого бизнеса. Исследование также выявляет факторы, способствующие устойчивому развитию туризма. Заключительная часть статьи содержит выводы, обобщающие результаты проведенного исследования. Формулируются рекомендации для улучшения положения туризма в стране, обеспечивая баланс между развитием индустрии и сохранением природной и культурной среды. Данная статья предоставляет полезные практические выводы для формирования эффективной туристической политики, способствующей устойчивому экономическому развитию.

Ключевые слова: туризм, экономика, туристический потенциал, туристическая политика, государство

*D. A. Rakhmetova¹, A. A. Nurgalieva¹, G. S. Mukina¹, V. Yesmagzam¹, D. N. Yermagambetov²

¹Toraighyrov University, Republic of Kazakhstan, Pavlodar;

²Pavlodar region entrepreneurship and industrial-innovative development department, Republic of Kazakhstan, Pavlodar

Received 05.02.24

Received in revised form 08.04.24

Accepted for publication 10.05.24

THE IMPACT OF THE TOURISM INDUSTRY ON THE COUNTRY'S ECONOMY

This article is a multifaceted analysis of the impact of the tourism industry on various aspects of the economic development of a particular country. The study is divided into several stages, each of which highlights certain aspects of the impact of tourism. The first stage of the work is

devoted to the analysis of the current state of the tourism industry in the country, including statistics on attendance, income from tourism, and an overview of infrastructure. A review of the literature and previous research in this area is being carried out. At the second stage, the main objects of tourism impact on the economy are highlighted, such as the hotel industry, transport, cultural and natural attractions, as well as the impact on socio-cultural and economic aspects. The signs of positive and negative effects are analyzed. The third stage includes an assessment of the socio-economic benefits of tourism, including job creation, increased income of the population and the development of small businesses. The study also identifies factors contributing to the sustainable development of tourism. The final part of the article contains conclusions summarizing the results of the study. Recommendations are formulated to improve the situation of tourism in the country, ensuring a balance between the development of industry and the preservation of the natural and cultural environment. This article provides useful practical conclusions for the formation of an effective tourism policy that promotes sustainable economic development.

Keywords: tourism, economy, tourism potential, tourism policy, state.

Теруге 28.05.2024 ж. жіберілді. Басуға 28.06.2024 ж. қол қойылды.

Электронды баспа

5,04 Мб RAM

Шартты баспа табағы 17,4

Таралымы 300 дана. Бағасы келісім бойынша.

Компьютерде беттеген: А. К. Мыржикова

Корректоры: А. Р. Омарова, М. М. Нугманова

Тапсырыс № 4253

Сдано в набор 28.05.2024 г. Подписано в печать 28.06.2024 г.

Электронное издание

5,04 Мб RAM

Усл.п.л. 17,4. Тираж 300 экз. Цена договорная.

Компьютерная верстка: А. К. Мыржикова

Корректорлар: А. Р. Омарова, М. М. Нугманова

Заказ № 4253

«Toraighyrov University» баспасынан басылып шығарылған

Торайғыров университеті

140008, Павлодар қ., Ломов к., 64, 137 каб.

«Toraighyrov University» баспасы

Торайғыров университеті

140008, Павлодар қ., Ломов к., 64, 137 каб.

8 (7182) 67-36-69

e-mail: kereku@tou.edu.kz

www.vestnik.tou.edu.kz

www.vestnik-economic.tou.edu.kz